

UNDERVISNINGSMATERIALE

Rødt og grønt

Af Astrid Saalbach

Find alle gymnasietilbud på
www.aarhusteater.dk/gymnasier.asp

Aarhus Teater Scala

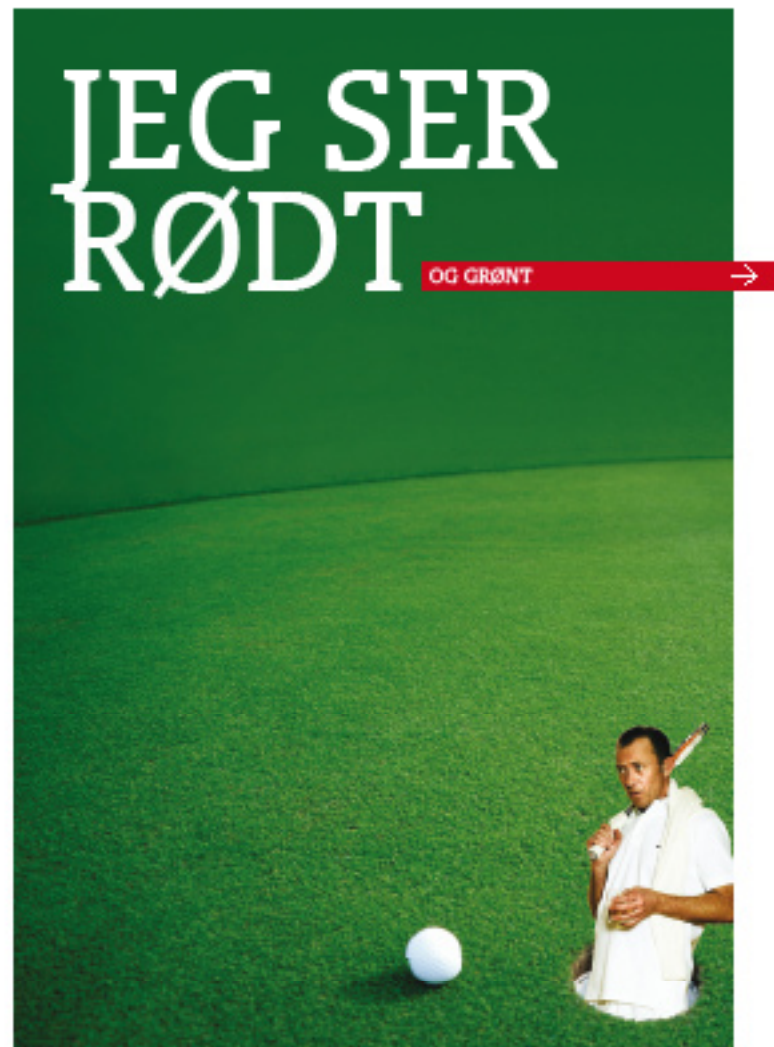
10. september -
9. oktober 2010

Materialet er
udarbejdet af dramaturg
Louise Rahr Knudsen

Indhold

Intro // billetbestilling.....	3
Forord	4
Udførligt handlingsreferat	5
Handlingsreferat i kronologisk rækkefølge	7
• Arbejdsspørgsmål.....	8
Den nye danske dramatik.....	9
• Arbejdsspørgsmål.....	12
Rødt og grønt og det politiske teater	13
“Teaterstykke skænder på udviklingsbistand”, artikel Politiken.....	16
• Arbejdsspørgsmål.....	19
Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid	20
• Arbejdsspørgsmål.....	26
Iscenesættelsen af Rødt og grønt.....	27
• Arbejdsspørgsmål	27
Scenografien i Rødt og grønt.....	28
Interview med instruktør Anders Lundorph	29
Uddrag fra manuskriptet.....	32
• Arbejdsspørgsmål.....	40

Rødt og grønt

Intro // billetbestilling

Med idealismen i rygsækken ankommer Kristine til nødhjælpsprogrammet i et tredje verdens land, opsat på at gøre en forskel. Det viser sig dog ikke så nemt, når korrupsionen blomstrer, og landets blodige konflikt hver dag kræver nye, uskyldige ofre.

Manne er den garvede leder, som kynisk styrer de indsatsområder, hvor der kan gøres en forskel, Petra og Morten er hans erfarne medarbejdere, hver med deres syn på, hvordan den allestedsnærværende korrupsion skal håndteres. Lilli er Mannes kone, som har mistet sin korttidshukommelse, og Kirstine den nyankomne, for hvem mødet med de barske realiteter bliver chokerende.

Astrid Saalbach har med Rødt og grønt skrevet et stykke om den menneskelige nomade. Om udviklingsbistand, der havner i forkerte lommer, hvor den gør mere skade end gavn. Om bureaukrati, der forhindrer udvikling og fremgang. Om det

vestlige menneskes evne til at betragte resten af verden som et eksotisk projekt, som man kan til- eller fravælge efter forgodtbefindende. Om medarbejdere, der bliver opslugt af desillusion og ligegyldighed. Om isolation, ensomhed og en manglende evne til at knytte følelsesmæssige bånd. Om at miste sin identitet, sin hukommelse, sin tidsfølelse. Og om angsten for det fremmede og de oceaner af foragt, forskelle og misforståelser, der skiller mennesker ad.

INFO: **RØDT OG GRØNT**

Aarhus Teater Scala

10. september - 9. oktober 2010

Gymnaierabat mandag - torsdag 75 kr.

BESTIL PÅ TLF. 7020 4292 (man-fre 12-18)

eller ved at skrive til billet@aarhusteater.dk

MEDVIRKENDE

Dramatiker
Astrid Saalbach

Instruktør
Anders Lundorph

Scenograf
Palle Steen Christensen

Lysdesign
Peder Jacobsen

Lyddesign
Jeppe Larris

SKUESPILLERE
(billeder fra toppen)

Anders Baggesen

Kristine Nørgaard

Dorthe Hansen Carlsen

Andreas Jebro

Anne Vibeke Mogensen

Rødt og grønt

Forord

I forbindelse med premieren på forestillingen Rødt og grønt 10. september 2010 har Aarhus Teater udarbejdet et undervisningsmateriale, der henvender sig til elever i folkeskolens ældste klasser, gymnasiet, højskoler og lignende institutioner. Materialet er tænkt som hjælpemiddel og inspirationsskilde til brug i fagene drama, dansk, samfundsfag, almen studieforberedelse, samt hvor det ellers måtte forekomme relevant.

Undervisningsmaterialet fungerer som et gratis tilbud, der kan anvendes både før og efter teateroplevelsen.

Vi skal i undervisningsmaterialet se nærmere på Astrid Saalbachs manuskript og forestillingens tilblivelse og temaer. Både hvordan Rødt og grønt indskrives i en ny, dansk, dramatikertradition, samt hvordan det indlejres i debatten om udviklingsbistandens gavnlige effekt eller mangel på

samme. Som et tredje væsentligt punkt, skal vi se på den aktuelle iscenesættelse på Aarhus Teater. Hvordan kommunikerer scenografien med teksten, hvilke valg har instruktør Anders Lundorph truffet undervejs? Slutteligt medfølger et tekstuddrag fra manuskriptet, der giver lejlighed til at arbejde med teksten ikke blot i klasseværelset men også på gulvet i iscenesættelsesøjemed. Der er arbejdsopgaver til samtlige afsnit, som kan inspirere til, hvordan man kan arbejde med materialet.

Materialet er udarbejdet af dramaturg Louise Rahr Knudsen. Udgivet af Aarhus Teaters marketingafdeling, 2010.

God fornøjelse med materialet – og i teatret!

Rødt og grønt

Udførligt handlingsreferat

(Opdelt i scener, som Saalbach selv har gjort det, med scenens kronologiske nummer i parentes):

Scene 1 (12): Manne og Lilli et nyt sted i verden. Lilli er forvirret og vil gerne hjem. Hun genkender ikke sit eget hus, men tror hun blot har været gæst ved aftenens selskabeligheder. Manne siger, at de er nomader og således altid må flytte omkring i verden. Da Lilli går i seng, forsøger han at forføre stuepigen.

Scene 2 (9): Petra er rasende. Hun er blevet fyret og beskylder Morten og Kristine for ikke at bakke op om de vigtige sager, men stiltiende acceptere tingenes elendige forfatning. Hun har selv mistet jobbet, fordi hun ikke ville holde mund om en sag. Hun råber og skriger og forærer tjenestepigen sin dyrebare ring, men kræver den øjeblikket efter tilbage igen. Hun smider Morten og Kristine ud i vrede, men aner ikke selv, hvor hun nu skal rejse hen.

Scene 3 (8): Kristine på Mannes kontor. Mannes kæbe er syet sammen, og Kristine griner. Hun fortæller om opholdet på skolen for handicappede, der slet ikke var handicappede, men hvor der til gengæld ikke var nogen lærere. Manne er af den holdning, at det ikke er værd at gøre noget for at redde projektet, men Kristine vil forbedre forholdene og hjælpe børnene. Manne insisterer på, at hun skal kysse ham. Hun gør det og knapper op i blusen...

Scene 4 (4): Petra viser Kristine Pashupatinath, stedet, hvor de lokale brænder deres døde og spreder asken i floden. Petra fortæller, hvordan de lokale ingen respekt har for de hvide mennesker i landet. Kristine er fascineret og desuden tæt på at kalde en af de lokale unge trækkerdrengene til sig, men Petra slæber af sted med hende.

Scene 5 (11): Morten og Manne på kontoret. Manne har fået nye tænder og glæder sig til at spille tennis. De taler

om Petra, der nu har slået sig ned i Indien, og Kristine der er blevet sendt hjem pga. en ubehagelig oplevelse i felten. Enken med fem børn, som Manne har ansat til at klippe græsplænen, bliver pludselig skudt. Morten mener, det er fordi Manne har hjulpet menneskerettighedsaktivister ud af landet. Manne erklærer, at han må skrive en rapport, men at det kan vente til efter tenniskampen.

Scene 6 (2): Petra og Morten på Mortens kontor. De taler om konflikten i Katmandu. Petra har netop været ude i felten, hvor hun blev overfaldet. Morten har opdaget en skole, hvor vandet er inficeret med gift. Chefen Manne vil ikke gøre noget ved det af frygt for at miste bevillinger. De har fået penge til undervisning, ikke til vandrensning. Det hidser Petra op. Hun mener, man bliver nødt til at gøre noget. Man hører en eksplosion, og lyset går. Kristine kommer ind og opdager Morten og Petra tæt omslyngede. De har en affære, som Morten gerne vil bremse pga. sin kone og børn.

Rødt og grønt udførligt handlingsreferat

Scene 7 (6): Morten kommer for at hente Manne til tennis, men Manne er blevet syet i en brækket kæbe og kan kun drikke med sugerør og ikke foretage sig meget andet. Morten er heller ikke selv på toppen, for hans kone har taget børnene og er rejst hjem. De drikker en lokal te, som man bliver høj af, mens de taler om, hvad der er sket med Lilli, og mens Manne gør tilnærmelser til Morten. Lilli har haft en blodprop eller lignende i hjernen, og under operationen på det lokale sygehus har de åbenbart skadet hendes hukommelsescenter.

Scene 8 (7): Kristine er på sin første tur i felten, hvor hun skal besøge en skole for handicappede børn, som er blevet oprettet for penge fra dem, hun arbejder for. Da hun endelig når skolen er den kun en bræddehytte uden møbler, uden lærere, og hvor eleverne viser sig ikke at være handicappede, men har lært blindeskrift, fordi det er de eneste bøger, de har. Deres forældre har sendt dem på skolen for handicappede for at børnene skal få en uddannelse. Kristine sværger at vende tilbage for at forbedre forholdene.

Scene 9 (5): Nat hos Manne og Lilli. Manne er faldet og har hamret munden ned i et bord. Han har stærke smerter og har mistet flere tænder. Lilli finder ham, og de taler sammen. Lilli virker som om hun har fået hukommelsen tilbage, men et øjeblik efter er hun igen forvirret.

Scene 10 (3): På Mannes kontor. Manne afviser Mortens plan om at skaffe rent vand til en skole. Pengene er kun givet til undervisning. Han overtaler Morten til sex, selvom de egentlig begge er til kvinder, og tager ham bagfra.

Scene 11 (10): Kristine vender tilbage til skolen i bjergene. Chaufføren nægter at gå ind i skolens hytte, og da Kristine går alene, finder hun alle børnene brutalt myrdet. Kun den lille pige, som hun talte med den første gang, er stadig lige akkurat i live. Hun indser, at det er en af konfliktens parter, der har udført mordene, som en advarsel til organisationen om, at de skal holde op med at blande sig i landets problemer og trække sig. Hun må selv tage livet af den lille pige som en barmhjertighedshandling.

Scene 12 (1): Kirstine og Petra introduceres for hinanden til en fest i Lilli og Mannes hjem. Kirstine er lige ankommet, hun har efterladt sin kæreste gennem 11 år tilbage i Danmark Petra fortæller om, hvor meget hun holder af Katmandu, hvordan hun har investeret i en diamantring som en slags forsikring, hvordan hun har venner over hele verden og elsker rejselivet som rådgiver. Lilli kommer hen flere gange og introducerer sig – hver gang på en ny måde, og hun blander folk og steder sammen.

Rødt og grønt

Handlingsreferat i kronologisk rækkefølge

Kirstine og Petra introduceres for hinanden til en fest i Lilli og Mannes hjem. Kirstine er lige ankommet, hun har efterladt sin kæreste gennem 11 år tilbage i Danmark. Petra fortæller om, hvor meget hun holder af Katmandu, hvordan hun har investeret i en diamantring som en slags forsikring, hvordan hun har venner over hele verden og elsker rejselivet som rådgiver. Lilli kommer hen flere gange og introducerer sig – hver gang på en ny måde, og hun blander folk og steder sammen.

Petra og Morten på Mortens kontor. De taler om konflikten i Katmandu. Petra har netop været ude i felten, hvor hun blev overfaldet. Morten har opdaget en skole, hvor vandet er inficeret med gift. Chefen Manne vil ikke gøre noget ved det af frygt for at miste bevillinger. De har fået penge til undervisning, ikke til vandrensning. Det hidser Petra op. Hun mener, man bliver nødt til at gøre noget. Man hører en eksplosion, og lyset går. Kirstine kommer ind og opdager Morten og Petra tæt omslyngede. De har en affære, som Morten gerne vil bremse pga. sin kone og børn.

På Mannes kontor. Manne afviser Mortens plan om at skaffe rent vand til en skole. Pengene er kun givet til undervisning. Han overtaler Morten til sex, selvom de egentlig begge er til kvinder, og tager ham bagfra. Petra viser Kirstine Pashupatinath, stedet, hvor de lokale brænder deres døde og spreder asken i floden. Petra fortæller, hvordan de lokale ingen respekt har for de hvide mennesker i landet. Kirstine er fascineret og uden tæt på at kalde en af de lokale unge trækkerdrengene til sig, men Petra slæber af sted med hende.

Nat hos Manne og Lilli. Manne er faldet og har hamret munden ned i et bord. Han har stærke smerter og har mistet flere tænder. Lilli finder ham, og de taler sammen. Lilli virker som om hun har fået hukommelsen tilbage, men et øjeblik efter er hun igen forvirret.

Morten kommer for at hente Manne til tennis, men Manne er blevet syet i en brækket kæbe og kan kun drikke med sugerør og ikke foretage sig meget andet. Morten er hel-

ler ikke selv på toppen, for hans kone har taget børnene og er rejst hjem. De drikker en lokal te, som man bliver høj af, mens de taler om, hvad der er sket med Lilli, og mens Manne gør tilnærmelser til Morten. Lilli har haft en blodprop eller lignende i hjernen, og under operationen på det lokale sygehus har de åbenbart skadet hendes hukommelsescenter.

Kirstine er på sin første tur i felten, hvor hun skal besøge en skole for handicappede børn, som er blevet oprettet for penge fra dem, hun arbejder for. Da hun endelig når skolen er den kun en bræddehytte uden møbler, uden lærere, og hvor eleverne viser sig ikke at være handicappede, men har lært blindeskrift, fordi det er de eneste bøger, de har. Deres forældre har sendt dem på skolen for handicappede for at børnene skal få en uddannelse. Kirstine sværger at vende tilbage for at forbedre forholdene. Kirstine vender tilbage til Mannes kontor. Hun fortæller om opholdet på skolen for handicappede, der slet ikke var handicappede, men hvor der til gengæld

Handlingsreferat i kronologisk rækkefølge

ikke var nogen lærere. Manne er af den holdning, at det ikke er værd at gøre noget for at redde projektet, men Kristine vil forbedre forholdene og hjælpe børnene. Manne insisterer på, at hun skal kysse ham. Hun gør det og knapper op i blusen.

Petra er rasende. Hun er blevet fyret og beskylder Morten og Kristine for ikke at bakke op om de vigtige sager, men stiltiende acceptere tingenes elendige forfatning. Hun har selv mistet jobbet, fordi hun ikke ville holde mund om en sag. Hun råber og skriger og forærer tjenestepigen sin dyrebare ring, men kræver den øjeblikket efter tilbage igen. Hun smider Morten og Kristine ud i vrede, men aner ikke selv, hvor hun nu skal rejse hen. Efterfølgende afviser Manne Mortens plan om at skaffe rent vand til en skole. Pengene er kun givet til undervisning. Han overtaler Morten til sex, selvom de egentlig begge er til kvinder, og tager ham bagfra.

Kristine vender tilbage til skolen i bjergene. Chaufføren nægter at gå ind i skolens hytte, og da Kristine går alene,

finder hun alle børnene brutalt myrdet. Kun den lille pige, som hun talte med den første gang, er stadig lige akkurat i live. Hun indser, at det er en af konfliktens parter, der har udført mordene, som en advarsel til organisationen om, at de skal holde op med at blande sig i landets problemer og trække sig. Hun må selv tage livet af den lille pige som en barmhjertighedshandling.

Morten og Manne mødes. Manne har fået nye tænder og glæder sig til at spille tennis. De taler om Petra, der nu har slået sig ned i Indien, og Kristine der er blevet sendt hjem pga. en ubehagelig oplevelse i felten. Enken med fem børn, som Manne har ansat til at klippe græsplænen, bliver pludselig skudt. Morten mener, det er fordi Manne har hjulpet menneskerettighedsaktivister ud af landet. Manne erklærer, at han må skrive en rapport, men at det kan vente til efter tenniskampen.

Manne og Lilli et nyt sted i verden. Lilli er forvirret og vil gerne hjem. Hun genkender ikke sit eget hus, men tror

hun blot har været gæst ved aftenens selskabeligheder. Manne siger, at de er nomader og således altid må flytte omkring i verden. Da Lilli går i seng, forsøger han at forføre stuepigen.

Arbejdsspørgsmål:

- Læs handlingsreferat i både den kronologiske og ombyttede rækkefølge. Hvilken effekt får det, at Saalbach bytter rundt på scenestrukturen?
- Hvordan var forestillingen mon blevet, hvis man havde holdt sig til den kronologiske rækkefølge? Hvad havde I foretrukket? Diskuter.

Rødt og grønt

Den nye danske dramatik

I begyndelsen af 1990'erne skete der et nybrud i dansk dramatik. Der blev pludselig i stor stil spillet ny dansk dramatik på landets store scener, og dramatikerne meldte sig i samfundsdebatten i en ny og sjældent set grad. En række dramatikere, markerede sig inden for scenekunsten med navne som Line Knutzon, Jokum Rohde, Nikoline Werdelin og Astrid Saalbach. Disse dramatikere stod for en opblomstring af den dramatiske genre, på samme måde som dogmefilmen genoplivede dansk film få år senere.

Opblomstringen af den danske dramatik har haft stor betydning for det danske teaterlivs udvikling og anerkendelse og har også ført andet med sig. I samme årti, nærmere bestemt 1993, åbnede Dramatikeruddannelsen ved Aarhus Teater, der som den eneste skole i Norden tilbyder en statsstøttet uddannelse til det at skrive dramatik. Denne anerkendelse af dramatikeren, som en fra forfatteren selvstændiggjort kunstner, var et betydningsfuldt skridt for den danske dramatik. Mængden af

unge talenter, der har meldt sig i kølvandet på den efterhånden etablerede skare, viser også med al tydelighed, at udviklingen og talentet i den danske dramatik er kommet for at blive: Christian Lollike, Anna Bro og Aleksa Okanovics er blot nogle af de nyere skud på stammen.

De dramatikere, der debuterede i 1990'erne er stadig aktive i dag og præger en stor del af den danske teater-scene. Forskellige som dramatikerne var, havde de dog alle et fælles ønske om at forny det bestående og udvikle sprog, indhold, struktur. Det skete med forskellige virkemidler og vinkler på en tematik, der for alles tilfælde centred sig om samtidssamfundet- og mennesket. Selvom der er store individuelle forskelle på de enkelte dramatikere er der dog et vis tematisk fællesskab, der præger dem. Birgitte Hesselaa er en af de få, der på skrift har beskæftiget sig med den nye dramatik. Hun giver en samlet karakteristik:

”Rækken af dramaer er som en lang frise af samtidsbilleder med en mangfoldighed af variationer i farve og streg, stof og teknik. Hvis noget samler dem, er det en fælles foruroligelse, en fundamental, eksistentiel spørgen til hele den senmoderne virkelighed. Der spørges til mening, identitet, fællesskab og værdier. Og der spørges radikalt – med helt forskellige æstetiske udtryk fra sort minimalisme til ny-absurd komik. Ud over denne fælles, kritiske spørgen lader 90'erne dramatikerne sig ikke samle under én overskrift. Grundholdningerne er lige så forskellige som den dramatiske form, hvor der blandes og krydses, mens hybridformer opstår og helt nye sprog-universer folder sig ud. Skuespillet bliver igen til 'ordets kunst'”. (Det dramatiske gennembrud, Gyldendal, 2009)

Forenklet set, kan man beskrive de mest fremtrædende dramatikere således (Astrid Saalbach behandles særskilt nedenfor):

Den nye danske dramatik

Astrid Saalbach

Nikoline Werdelin (f. 1960): debuterede som tegneserietegner med kendte striber i både Politiken og Alt for damerne. Hendes dramatik rammer hovedet på sømmet, hvad angår let genkendelige typeskildringer af forvirrede mødre, overklassestræbere og storskrydende kunstnere. Hendes dialog er vittig, stram og fuld af one-liners, som man dog ikke skal forveksle med overfladiskhed. Hendes dramaer er realistiske i handling og struktur.

Jokum Rohde (f.1970): har skabt en række ofte mørke og altid komplekse dramaer bundet sammen af en levende dialog og behovet for at stille spørgsmålstejn ved det etablerede. Rohde blander gerne inspiration fra finkulturen med sin fascination af horror og kitsch. Formen blander et realistisk hverdagsscenario med fantastiske og mareridtsagtige figurer og hændelser uden faste regler.

Line Knutzon (f.1965): hører til blandt sin generations mest elskede dramatikere. Hendes univers, der er be-

folket af ubehjælpelige, barnlige sjæle og samfundets 'tabere' er gået lige i hjertekulen på publikum. Knutzons store force er hendes rammende, billedmættede sprog og hendes forunderlige evne til at skabe magi og komik, hvor andre ville se tragedie og forfald.

Astrid Saalbach

'Klassisk opbyggede stykker er fine og interessante, men de afspejler bare ikke min virkelighed, og jeg vil gerne skrive stykker, sådan som jeg ser verden. Det er ikke form for formens skyld – der skal være en historie – men der må gerne være noget, som ikke er helt som man havde regnet med. Men hvis man vil bygge en ny virkelighed op – eller vise en som altid har været, men på en anden måde – da synes jeg, det er en stor misforståelse, hvis man tror, man stadig kan bruge den gamle form.

Astrid Saalbach i Det dramatiske gennembrud, Gyldendal, 2009

Astrid Saalbach (f.1955) blev i 1978 uddannet skuespiller fra Statens Teaterskole, men allerede tre år senere debuterede hun som dramatiker med radiospillet Spor i Sandet, som hun modtog Nordisk Radiospilpris for i 1983. Siden sin debut har Astrid Saalbach helliget sig sit litterære virke som dramatiker og prosaforfatter.

Fra 1992 til 1994 var Astrid Saalbach husdramatiker ved Aarhus Teater, hvor også størsteparten af hendes dramatiske værker gennem årene er blevet spillet. Astrid Saalbach er ved flere lejligheder blevet hædret for sin dramatik, bl.a. modtog hun i 2004 både Den Nordiske Dramatikerpris samt Reumertprisen for bedste skuespil (Verdens ende). Hun har yderligere modtaget Kjeld Abell-prisen (1987) og Holberg-medaljen (1990).

Et helt centralt element i Saalbachs univers er fremmedgørelsen. Det er ofte ikke nogen behagelig verden, vi møder i hendes stykker. Det kan være, at vores hovedperson ender på en fremmed planet, eller at en

Den nye danske dramatik

pludselig stilhed i aftenens lyde i haven skaber en foruroligende atmosfære. Der kan også være tale om en grundlæggende manglende evne til at kommunikere. De mennesker, der optræder i stykkerne føler sig altså ofte udenfor og forkerte i den virkelighed, de møder.

Rødt og grønt

Astrid Saalbach fortæller i Rødt og grønt en historie om en lille flok mennesker udsendt i et fremmed land. Men ved at bytte rundt på scenerækkefølgen skabes forvirring. Således blander en psykologisk virkelighed sig med den på overfladen simple historie. Dette underliggende lag bliver tydeligt gennem Lillis konstante sammenblanding af tid og mennesker.

Rødt og grønt brillerer, som Saalbachs tekster ofte gør, ved gennem et på overfladen realistisk drama at skjule en underliggende strøm af betydning. Et eksempel fra Rødt og grønt er Lilli, der pga. sin manglende korttidshukommelse, ikke kan genkende hverken de mennesker,

hun burde kende eller det hjem, hun bor i. Lillis følelse af at være fremmed og ikke høre til, siger måske også noget om de andre figurer i stykket, til trods for, at de alle hævder at være et sted, hvor de hører til, og hvor de kan gøre en forskel.

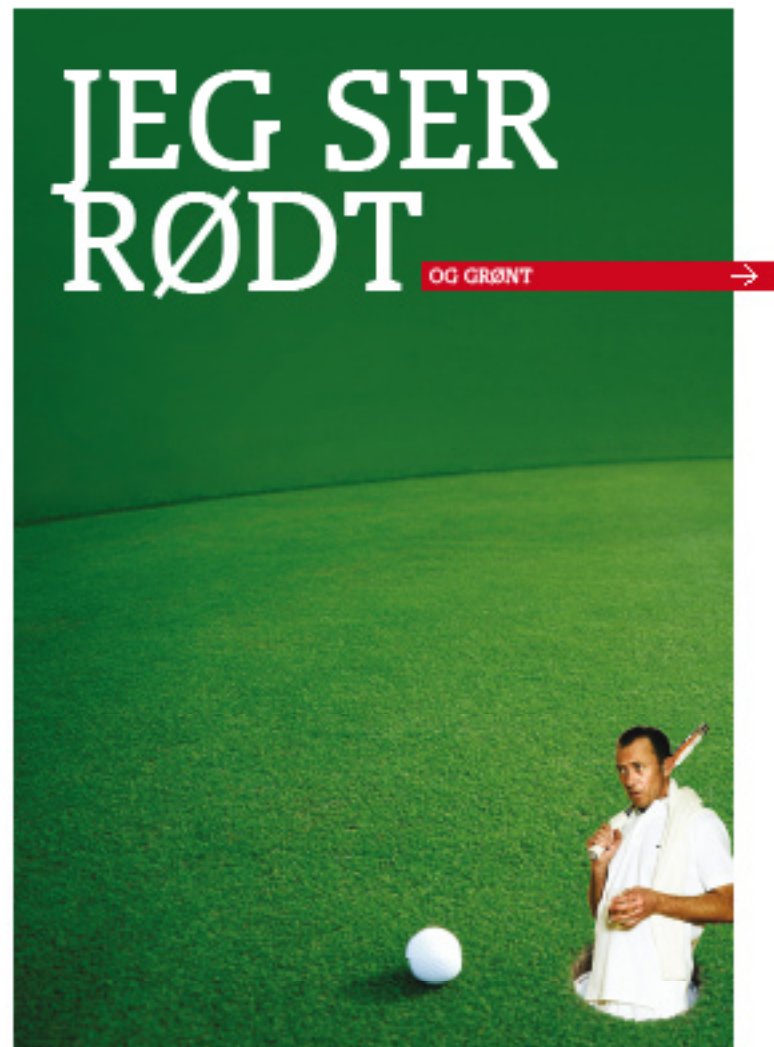
Astrid Saalbach har gennem årene udviklet sin egen stil, hvor et gennemgående træk er kombinationen mellem realismen og det metafysiske. Sagt på en anden måde bygger Astrid Saalbach et genkendeligt og forklarligt univers op, kun for at splitte denne trygge ramme til atomer gennem en række brud. I teatertermer er der her tale om, at Saalbach arbejder i et krydsfelt mellem det dramatiske og episke teater (se afsnittet om det politiske teater). Det kan ske i både den enkelte scene, men også i formen, hvor scenerne eksempelvis sættes sammen som en ikke-lineær fortælling, en fortælling, der ikke bevæger sig logisk frem med en begyndelse, midte og slutning. Den historie vi får fortalt, bliver med andre ord måske fortalt med spring frem og tilbage i tid,

hvilket virker forvirrende og gør, at vi som publikum må holde tungen ekstra lige i munden for at følge med. Det sker eksempelvis i Rødt og grønt, hvor Saalbach har byttet rundt på scenerækkefølgen i en ellers realistisk fortælling. Det betyder, at vi som publikum ikke nødvendigvis forstår, hvad der tales om i de første scener, og hvorfor Mannes mund pludselig er surret sammen. Men til slut har vi alle delene af puslespillet, og er forhåbentlig ikke længere så forvirrede. Men hvorfor gør Saalbach, som hun gør? Hvorfor skal vi forvirres? Kan hun dog ikke bare fortælle historien, som den er? Vi ser nærmere på mulige forklaringer i det næste afsnit, der omhandler det politiske teater.

Den nye danske dramatik

Arbejdsspørgsmål

- Beskriv den effekt, det får for jer som tilskuer, at Saalbach fortæller historien med 'rod i kronologien'. Er det forvirrende? Øger det spændingen? Bliver man frustreret?
- Giv bud på, hvorfor dramatikeren har truffet dette valg? Hvad kan hendes hensigt være?
- Beskriv Lilli og hendes tidsopfattelse. Hvordan passer den manglende kronologi sammen med hendes måde at opfatte verden på?
- Saalbach siger selv, at hun ikke opfatter verden, som den ser ud i klassisk opbyggede stykker (hvor der er et klart handlingsforløb fra start til slut). Hvordan opfatter I verden? Som klare afgrænsede historier, som forvirrende og fragmenterede hændelser, eller som noget helt andet? Diskuter.

Rødt og grønt

Rødt og grønt og det politiske teater

Astrid Saalbachs stykke lander med sine problemstillinger lige midt i den ophedede debat om, hvorvidt de op mod 15 mia. kroner, Danmark hvert år bruger på udviklingsbistand, nu også gør nogen gavn. Det er dog ikke første gang, teatret tager politiske emner på dagsordenen. Politisk teater har en lang tradition. Teatrets formål har altid været at spejle samfundet, og derfor kan man også argumentere for, at alt teater, og for den sags skyld al kunst, til hver en tid har været politisk. Det kan man se i de græske komedier, der udstillede og gjorde nar af datidens filosoffer, i Molières stykker, der stillede det bedre borgerskabs hykleri til skue, i Shakespeares kongestykker, der kritiserede magtliderligheden bag magthaverne osv. Eksemplerne er talrige, ofte er det politiske budskab blevet pakket ind i humor for at skjule brodden for censuren. Det, vi kender og definerer som egentligt politisk teater, har dog en relativ kort historie.

I det tyvende århundrede blomstrede et teater frem, der havde det politiske som et erklæret formål. Den tyske

dramatiker, instruktør og teoretiker Bertolt Brecht (1898-1956) var af den overbevisning, at teatret skulle tjene et formål og have et budskab og han synes, at de forestillinger, han blev præsenteret, for var dræbende kedsommelige og ligegyldige. Han blev derfor grundlæggeren af en helt ny form for teater, der på væsentlige områder adskilte sig fra den velkendte, dramatiske genre.

Det 'dramatiske' teater, der i begyndelsen af det 20. århundrede var præget af naturalistiske og realistiske tanker, var et teater, der værdsatte indlevelse, realisme og det man kalder 'den fjerde vægs princip'. Skuespillerne på scenen skulle spille deres rolle som om, at publikum ikke var til stede - at sceneåbningen ud mod publikum ikke eksisterede men blot var den ene del af det rum, hvor i de befandt sig. Publikum skulle læne sig tilbage og leve sig ind i begivenhederne på scenen på et følelsesmæssigt plan. Handlingen havde en begyndelse, en midte og en slutning, som endvidere blev spillet i den korrekte rækkefølge.

Brecht gjorde oprør mod, at publikum blev fysisk distanceret fra handlingen på scenen, og at deres intellekt blev sat ud af spillet. Når publikum blot kunne sidde og gemme sig i salens mørke, mens de levede sig ind i handlingerne på scenen, behøvede de jo heller ikke tage stilling til forestillingens handling, og dermed blev teatret intetsigende og uden fokus. Brechts teater skulle inddrage publikum på en sådan måde, at eftertanke og debat blev nøgleordene for forestillingen. Det gjorde han ved at forfatte dramatiske værker, der konstant brød med illusionen. Skuespillerne henvendte sig til publikum, anvendte urealistiske rekvisitter (såsom skilte, der blev hejst ned fra loftet for at vise stedsangivelser, masker mv.) og benyttede sig af tredje persons tale ('han', 'hun'). Ved hjælp af disse effekter, der fik navn af 'Verfremdungseffekte' (fremmedgørende effekter) sørgede Brecht for, at både skuespillere og publikum blev følelsesmæssigt løsrevet fra begivenhederne og i stedet kunne koncentrere sig om den intellektuelle og/eller politiske betydning af værket.

Rødt og grønt og det politiske teater

Mange kunstnere har taget ideen om at engagere publikum kritisk og intellektuelt til sig, og omsat den i forskellige former for teater, der på den ene eller anden måde benytter sig af episke elementer. I 1920'erne og 30'ernes Sovjetunionen blev det såkaldte agitprop teater brugt direkte til at fremme troen på det kommunistiske styre. I andre lande blev 'agitprop' med tiden til et skældsord brugt om teater, der ukritisk leverede et venstreo-rienteret budskab, der vægtede højere end æstetik og egentligt indhold.

I 1960'erne og 70'ernes blev det politiske teater igen populært, og mange kunstnere bevægede sig ud på gader og stræder for at oplyse mængden. Gadeteater og happenings spredte sig, og det kunne til tider godt være svært at skelne mellem virkelighed og fiktion. F.eks. indtog en gruppe julemænd i december 1974 stormagasinet Magasin og begyndte at dele 'gaver' ud til kunderne. Problemet var blot at julemændene ikke var ansat af Magasin, men var en del af teatergruppen Solvoglen,

der efterfølgende blev arresteret for den ulovlige aktion. I 1980'erne oplevede man en afmatning - man ville gerne have fokus på underholdningen igen.

Da den danske dramatik oplevede en opblomstring i 1990'erne, spirede også en række unge dramatikere frem, som havde lyst til at vække til debat gennem deres stykker. Denne intention er bestemt ikke blevet mindre gennem de senere år, hvor der har været stor interesse for at sætte emner som finanskrisen, global opvarmning, forhold for flygtninge, integration - og med Rødt og grønt også udviklingsbistand på dagsordenen.

På teaterscenerne i dag bliver der ofte brugt episke elementer, som f.eks. når skuespillerne under en forestilling henvender sig til publikum og kommenterer handlingen eller på anden måde gør opmærksom på illusionen og den person, der befinder sig bag rollens maske. Men dramatikere bryder sig oftest ikke om, at blive presset ind i snævre genrekonventioner. Hovedreglen er derfor,

at man frit blander og mikser med hvad, man kan bruge fra forskellige genrer – ikke ulig modebilledet på gaden i dag.

Eksempler på politisk teater i dag

En ung, dansk dramatiker med ønske om at kommentere den politiske debat er **Christian Lollike**. Så sent som i april 2010 havde han på Aarhus Teater premiere på en forestilling med et beslægtet tema: Fremtidens historie, der handlede om demokrati, og hvordan vi privilegerede vesterlændinge har tendens til at behandle globale problemstillinger, som noget vi kan til- eller fravælge efter forgodtbefindende. Året forinden tog han med Kødkarrusellen fat på debatten om prostitution, og i Kosmisk frygt eller den dag Brad Pitt fik paranoia gik Lollike i 2008 i flæsket på angsten for klimaforandringer. I den forbindelse lavede man endda en form for happening i København, hvor ganske almindelige mennesker foran kameraet kunne få lov at leve sig ind i rollen som Brad Pitt, der skulle redde verden. Optagelserne til de

Rødt og grønt og det politiske teater

små film fandt sted i dagene i december 2009, hvor København stod på den anden ende i forbindelse med klimakonferencen.

I 2007 havde Aarhus Teater et andet stykke med et politisk tema på plakaten: Hvordan vi slipper af med de andre blev instrueret af daværende teaterchef Madeleine Røn Juul og omhandlede på upolitisk korrekt vis hensigtsmæssige metoder til at skaffe sig af med borgere, der ikke bidrog til samfundet på positiv vis.

I Darwins testamente, der havde premiere i 2009 skrev dramatikeren Jokum Rohde om darwinismen og stillede herved spørgsmålstegn ved demokratiet, der ikke tillader den naturlige selektion at udvælge de bedst egnede til at føre menneskeracen videre.

Astrid Saalbach har gennem sin karriere heller ikke undgået at sætte holdninger på dagsordenen. Dog har hendes emnevalg som regel cirklet om eksistentielle

problemstillinger, såsom angsten for det fremmede, vanskeligheder ved at føle fællesskab og fortvivelse over livets kår.

Astrid Saalbach tog for at få inspiration til sit nyeste stykke på en Danida støttet tur til Nepal. Resultatet af turen og hendes forskning i emnet var dog nedslående, og det er på den baggrund, at Rødt og grønt fik sin handling, om end stykket ikke direkte er inspireret af virkelige begivenheder. Nedenfor kan du læse et interview, som Astrid Saalbach gav Politiken i anledningen af urpremieren i 2010 på Det Kongelige Teater.

Rødt og grønt

“Teaterstykket skænder på udviklingsbistand”

POLITIKEN
den levende avis

Af Per Theil. Interview bragt i Politiken, 29. jan. 2010

Dansk udviklingsbistand er rent hykleri, mener dramatikeren Astrid Saalbach.

En dag stod Astrid Saalbach pludselig i Nepal. Hun var ikke på ferie, men på research. Hun ville med egne øjne se, om det nu også passede, hvad hun havde læst om i aviser og bøger.

»Det var her, Alvoren i det hele gik op for mig. Bare det at stå over for nogle børn, der gerne ville i kontakt med én. Men man ved, at man ikke kan røre dem, for så får man alle deres sygdomme. Der var nogle ting, som jeg også opdagede hos mig selv. Alene tanken om, at jeg ikke kunne give en pige en bold, uden at jeg skulle tænke over, om jeg nu ville gøre hende mere skade end gavn. Fordi den bold uden tvivl ville blive taget fra hende, lige så snart jeg var rejst igen«.

Overvældet og rystet

Astrid Saalbachs nye stykke handler om dansk udviklingsbistand og hedder 'Rødt og grønt'.

Rødt for den blodige virkelighed, som Nepal gennem mange år har stået midt i – mellem regeringen på den ene side og maoisterne på den anden. Og grønt for græs. Hun havde aldrig før været et sted, der var smukkere og frodigere.

»Jeg var der jo kun i 15 dage. Mit ophold skulle bare være mit sanseindtryk, efter at jeg havde læst om de hårde facts. Jeg kunne lige så godt have skrevet mit stykke uden at have været i Nepal. Men nu var jeg altså dér, og jeg havde aldrig før været i den tredje verden. Jeg blev selvfølgelig fuldstændig overvældet og betaget – og rystet«.

Blod på hænderne

Forinden havde Astrid Saalbach søgt et rejselegat hos Danida. Allerede da hun udfyldte ansøgningen, gik det

op for hende, hvordan Danida arbejder og tænker. Et af spørgsmålene gik på, om hun troede, at hendes stykke ville forandre verden, og så kunne man enten krydse af ved ja eller nej.

»Jeg har aldrig i hele mit liv turdet tro på, at det, jeg laver, vil forandre noget. Men jeg var sikker på, at hvis jeg krydsede nej, ville jeg ikke få pengene, så jeg krydsede ja og tænkte: så, nu er rejsen begyndt«.

Hun talte også med nogle af de mennesker, der boede derude og var ansat under Danida.

»Der var jo borgerkrig i Nepal, og derfor var det farligt for de lokale at arbejde for Danida, fordi det at arbejde for en statsinstitution blev opfattet som det samme som at arbejde for magthaverne, i dette tilfælde kongen og hans sikkerhedsstyrker, og så var man potentielt mål for maoisterne, der er lige så brutale«.

“Teaterstykke skænder på udviklingsbistand”

»Det betød også, at de, der arbejdede for Danida, var i en ret prekær situation. Sådan er det jo i de fleste af den slags lande. Der er ikke fred og ro, og vi kommer og blander os i noget og skubber til en balance – eller en ubalance. Vi kommer og får blod på hænderne, selv om det ikke er det, vi vil. Vi vil lære dem at passe på træerne, men pludselig er vi skyld i, at nogle dør«.

»Eller vi vil undervise børnene, fordi vi i vores del af verden mener, at det er vejen til lykken at kunne læse og skrive. Pludselig opdager man, at vandet på den lokale skole er forgiftet af arsenik, og man har ikke fået penge til at rense vand, men til at undervise for, og hvad skal man så gøre?«.

Det gode land

Men trods alt, noget af det, vi gør, hjælper vel?

»Jeg er ikke stødt på nogle eksempler«, smiler hun.

»Vi bliver ved med at holde fast i vores udviklingsbistand, selv om både højre- og venstreorienterede økonomer verden over i artikler, rapporter og bøger har påpeget og dokumenteret, at f. eks. bruttonationalproduktet i de lande, der modtager udviklingsbistand, er lavere end i dem, der ikke gør. Det samme gælder den demokratiske udvikling. Vi spreder korruption og bliver selv korrupte, og de, der råber op om det inden for Danidas egne rækker, bliver straffet hårdt og forfulgt«.

»Udviklingsbistand er en industri og en masse højtloønnede job til dem, der forstår at indordne sig, siger hun. Men det er også vores selvopfattelse, der er på spil, det billede, vi har af os selv, at vi er de gode. Vi hjælper. Vi deler gerne ud. Til gengæld gider vi slet ikke høre på,

hvad den tredje verden har at sige til os. De beder os om at fjerne handelsbarriererne. I stedet eksporterer vi vores egne regler og vores kultur. I virkeligheden teer vi os som koloniherrer over for nogle, der ikke kan forsvare sig«, mener Astrid Saalbach.

»Vi tager ud og lærer den tredje verden om good government. Noget, vi ikke engang selv kan leve op til herhjemme. Vi har så mange fine idealer, som vi prøver at eksportere i deres reneste form til den anden side af kloden, men som for længst er eroderet væk hos os. Vi sender folk ud til den yderste forpost for at opretholde det billede, vi ynder at have af os selv: Hvis man er et anstændigt land, har man naturligvis også udviklingsbistand«.

“Teaterstykke skænder på udviklingsbistand”

Du angriber Danida og dansk udviklingsbistand direkte i dit stykke?

»Ja! Mit stykke handler om, hvorvidt vi kan dele. Og om, hvorvidt vi skal dele. Og hvis vi skal, hvordan skal vi så gøre det? Og så handler det også om al den skyld, vi går og bærer rundt på. Man skal være ekstremt kold og ligeglad, hvis man ikke tænker på, hvilken andel man selv har i, at der hver dag er nogle mennesker, der dør af sult eller i krig«.

Danida er lidt som KGB

Astrid Saalbach har ikke skrevet om afrikanere eller nepalesere i sit stykke, men om os selv. Om fem mennesker, der befinder sig i et borgerkrigshærget land, hvor de er ansat ved forskellige udviklingsprojekter. De lever livet i sus og dus, men med direkte udsigt til katastrofen – også deres egen.

De er rejst ud, fortæller Saalbach, fordi de vil prøve nogle grænser af, opleve noget, og endelig vil de også gerne gøre en forskel. Men først og fremmest er det eventyrlysten, der driver dem, det at komme væk fra andedammen, ud i verden.

En af dem er den karismatiske chef på stedet, en anden hans medfølgende hustru, der har måttet opgave sin karriere for at følge ham fra land til land. Hun har nu problemer med korttidshukommelsen. En tredje er en yngre kvinde med et kritisk forhold til det, de laver, og som forsøger at gøre oprør, men ender med at blive den, der må rejse.

»Man må gerne være kritisk i Danida, det er de også selv, men kun til en vis grænse; hvis du går over den, bliver du sparket ud, uanset hvor rigtigt og veldokumenteret det, du siger, er. Danida er en slags KGB, der vogter over de mange gode job – alle kender nogen, der har været eller er ansat der – men især vogter de over den gode samvit-

tighed, som vi alle sammen betaler til og bryster os af, men som desværre er falsk«.

Vigtigt at gå planken ud

Du siger, med andre ord, at det hele ikke hjælper noget i dag?

»Jeg ved ikke, om udviklingsbistand nogensinde har hjulpet. Det hjælper på vores egen samvittighed, men det er jo lige meget for dem, vi gerne vil hjælpe. Måske udspringer det af noget fundamentalt godt i vores natur: Dét at vi må hjælpe andre, ellers kan vi ganske enkelt ikke holde os selv ud. Jeg vil dog godt understrege, at der er afgørende forskel på nødhjælp og udviklingsbistand. Nødhjælp kan ingen jo være imod«.

“Teaterstykke skænder på udviklingsbistand”

Hvis udviklingsbistand ikke er godt, hvad er alternativet så?» Vi kunne jo begynde med at lade de andre handle på lige fod med os. Men det ønsker vi ikke. Det handler om, at vi giver med den ene hånd og i den grad tager med den anden. Der er et fantastisk mål af hykleri i det her«.

Fra scenen på bl.a. Det Kgl. Teater vil du altså lave et frontalangreb på vores udviklingsbistand. Er du ikke bange for, at du dermed rækker Dansk Folkeparti lillefingeren?

»Man må ikke tænke på den måde. Man skal da skrive, hvad man har på hjerte og så i øvrigt bare ignorere det element. Det ville virkelig være kunstnerisk selvcensur, hvis jeg af den grund lod være med at skrive mit stykke. Det er fantastisk vigtigt at gå planken ud. Hvis teatret ikke tør det, så ved jeg helt ærligt ikke, hvad man så skulle med teatret«.

Arbejdsspørgsmål:

- Hvilken effekt har udviklingsbistanden ifølge Astrid Saalbach? Hvad bygger hun denne påstand på?
- Hvad er der galt med udviklingsbistanden ifølge Saalbach?
- Hvis udviklingsbistanden kun gør ondt værre, hvad kan man så gøre i stedet?
- Hvad er meningen med at skrive et stykke om udviklingsbistand? Hvad mener Saalbach? Hvad mener I?
- 'Hvornår bliver vi så bange, at vi ikke kan flytte os eller ikke kan tænke eller ikke kan udvikle vores kultur? Eller hvornår bliver vi så kolde i røven over for andres lidelser eller skæbne, at man ikke længere kan kalde os mennesker?' (Astrid Saalbach i Fornyere, Drama, 2004). Kan man skabe forandring ved at skrive dramatik?

Læs mere om de nye danske dramatikere og Astrid Saalbach:

Birgitte Hesselaa: Det dramatiske gennembrud, Gyldendal, 2009

Birgitte Hesselaa (red.): Fornyere. 6 danske dramatikere. Facts. Analyser. Interviews. Drama, 2004

Birgitte Hesselaa: Vi lever i en tid - Line Knutzons dramatik, Borgen, 2001

Klaus P. Mortensen og May Schack (red.): Dansk litteraturs historie bd.4, Gyldendal 2006

Rødt og grønt

Intro til udviklingsbistanden: Historie og nutid

I årene efter Anden Verdenskrig, hvor en stor del af Europa lå i ruiner, indførte USA et støtteprogram kaldet Marshallplanen. Tanken var, at de allerede industrialiserede lande i Europa skulle hjælpes på fode igen efter krigens hærgen. Samtidig blev der taget initiativ til at en række lande, der ikke var på niveau rent udviklingsmæssigt skulle hjælpes. Projektet var ikke udelukkende uegennyttigt. USA havde behov for at bringe sine handelspartnere på fode igen samt at dæmme op for den store nye trussel: kommunismen. Med dette hjælpeprogram blev kimen lagt til det, vi i dag kender som udviklingsbistand.

Udviklingsbistand dækker som begreb over en finansiel støtte som gives fra økonomisk privilegerede, såkaldt industrialiserede lande til de såkaldte ulande eller udviklingslande. Udviklingslandene eller landene i Den tredje verden, er overordnet set de ikke-industrialiserede lande. Om et land er et uland kan defineres ud fra det BNP men også ud fra en række mere komplekse faktorer, såsom middellevetid, uddannelsesniveau m.v. Politik er

dog en ikke uvæsentlig udslagsgivende faktor for, hvilke lande, der fra år til år kommer med i den pulje, hvortil de industrialiserede lande vælger at donere midler.

Under Den kolde krig gav både Sovjetunionen og USA udviklingsbistand, der stemte overens med deres militærpolitiske interesser. USA prioriterede Israel og Egypten, mens Sovjetunionen bl.a. støttede Vietnam og Cuba. Også en række afrikanske lande blev brugt som brikker i stormagternes spil om indflydelse. Dette storpolitiske fokus har flyttet sig siden Den kolde krigs afvikling. Og til trods for giverlandenes intentioner betød det ikke nødvendigvis, at modtagerlandene ikke nød godt af bistanden. Dog var der tilbøjelighed til at overse de allerfattigste lande, hvis donorlandene ikke kunne se nogen egen fordel i donationen. En måde at komme uden om landenes personlige interesser er at samle bistanden gennem et organ som FN, der fordeler den såkaldte multilaterale bistand. Dog ønsker donorlandene som regel indflydelse på, hvordan deres penge bruges, og derfor gives kun en lille del af

den samlede udviklingsbistand gennem FN. Resten gives som såkaldt bilateral bistand – bistand, der gives direkte fra et land til et andet.

Udviklingsbistanden nåede sit højdepunkt i begyndelsen af 1960'erne, hvor den udgjorde 0,54% af de vestlige OECD landes (OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development - en organisation, der formidler samarbejde mellem demokratiske lande med markedsøkonomi) BNP. Siden er tallet samlet set faldet til under en kvart procent. USA, der tidligere tegnede sig for en betydelig del af bistanden ligger nu målt i procenter i bunden, mens de skandinaviske lande giver den største procentvise del af deres BNP.

Faldet i ydelsen af udviklingsbistand hænger ikke nødvendigvis sammen med en øget modvilje mod at dele sine rigdomme, men også med de forandringer i forhold og tankesæt, som mange lande har stået over for siden kommunismens fald. Lande som eksempelvis Tyskland har

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

med sammenlægningen af DDR og Vesttyskland stået over for enorme økonomiske udfordringer. Desuden har mange lande i stedet for at tilføre penge til ulandene i stedet forsøgt at fokusere på handel og private investeringer rettet mod ulande – primært i Asien.

Danmarks rolle

Der har været tradition for at Danmark sammen med andre nordiske lande har givet et forholdsvis stort bidrag til udviklingsbistanden. Det hænger sammen med både en række politiske, humanitære og religiøse overbevisninger, der for mange danskere gør det naturligt at forsøge at hjælpe andre mindre privilegerede, men også et ønske om at skabe nye handelspartnere og netværk i lande, der står overfor store forandringer og dermed øgede behov for tilførsel af varer.

Danmark har ydet udviklingsbistand omtrent siden afslutningen på Anden verdenskrig, i første omgang som multilateral bistand gennem FN. I 1960'erne begyndte bistanden at få en fastere struktur og et større omfang.

Samtidig begyndte man at yde bistanden bilateralt. Først i 1971 blev udviklingsbistanden til en del af lovgrundlaget, og der blev sat klare mål med fattigdomsbekæmpelsen som et primært mål. I 1980 blev også hensyn til miljø, ligestilling og menneskerettigheder faste bestanddele af fokusområderne. Miljøhensynet er i særdeleshed ikke blevet mindre gennem de senere år, hvor konsekvenserne af udviklingslandenes industrialisering kombineret med den i forvejen voldsomme globale opvarmning for alvor er kommet på dagsordenen.

Internationale og nationale mål og tal

Fra Udenrigsministeriets hjemmeside, www.um.dk:

”I år 2000 vedtog stats- og regeringschefer en række målsætninger på udviklingsområdet frem til 2015. På dansk bliver disse målsætninger kaldt 2015 Målene.

VI KAN halvere fattigdommen

VI KAN sikre skolegang for alle børn

VI KAN sikre kvinder ligestilling

VI KAN nedbringe børnedødeligheden med to tredjedele

VI KAN nedbringe dødeligheden blandt gravide og fødende kvinder med tre fjerdedele

VI KAN stoppe spredningen af hiv/aids og andre smittsomme sygdomme

VI KAN sikre et bæredygtigt miljø

VI KAN skabe et globalt partnerskab for udvikling

I 2015 skal andelen af ekstremt fattige, der er tvunget til at leve for mindre end én dollar om dagen, være halveret. Det vedtog verdens stats- og regeringschefer i FN's millenniumerklæring fra 2000.”

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

Danida

En af de helt store spillere på scenen, når det drejer sig om den danske udviklingsbistand, er Danida. Danida (Danish International Development Assistance) er samlebetegnelsen for den del af Udenrigsministeriet, der varetager "udviklingspolitik og de statsligt finansierede aktiviteter til bekæmpelse af fattigdommen i udviklingslandene". Med andre ord er Danida det statslige organ, der forvalter størsteparten af den danske udviklingsbistand, før den overdrages til de enkelte lande. Danida gik i 1991 fra at have været en selvstændig enhed til at indordnes under Udenrigsministeriet og dermed blive en del af den samlede udenrigspolitik.

Traditionelt set har hovedfokusområderne for den danske bistand været uddannelse og sundhed, men i de senere år har man brugt bistanden konkret i det udenrigspolitiske arbejde til at fremme: "konfliktløsning, kampen mod terrorisme samt fremme af god regeringsførelse". Der er ofte blevet sat spørgsmålstegn ved Danidas virke. En del af kritikken går på, at Danida er en for magtfuld

organisation, der evaluerer sig selv, og derfor ikke er modtagelig for udefrakommende objektive vurderinger og kritik. Danida skriver selv om sine evalueringer: "Evalueringkontoret er en selvstændig, specialiseret enhed, hvis primære opgaver er at planlægge, udforme og overvåge gennemførelsen af evalueringer af Danida finansierede bistandsaktiviteter, og at formidle evalueringresultater og erfaringer til Danidas medarbejdere, samarbejdslandenes myndigheder og andre interessenter" (kilde:<http://www.um.dk/da/menu/Udviklingspolitik/OmUdviklingspolitik/EvalueringAfBistanden/OmEvalueringkontoret/>).

Udviklingsbistand – skade eller nytte?

Der er mange måder at give udviklingsbistand på, og endnu flere holdninger til, hvordan bistanden gør mest nytte – og om det overhovedet nytter noget.

- o Skal et land give pengene direkte til landets regering, som så må forvalte summen på den måde, den finder bedst?

- o Skal donorlandet styre bistanden ved kun at give til specifikke projekter eller sektorer – eksempelvis sundhedssektoren eller uddannelsesvæsenet?
  - o Eller skal donorlandet selv oprette og styre de ønskede projekter?
  - o Skal donorlandene stille krav om overholdelse af menneskerettigheder eller demokrati?
  - o Hvad skal bistanden føre til, og skal der være en målbar effekt i form af eksempelvis økonomisk vækst?
- Disse spørgsmål berører kun overfladen af de komplekse problemstillinger, der vedrører udviklingsbistandsdiskussionen. Gennem de senere år har man i den offentlige debat brugt megen tid på at diskutere ikke blot ovenstående spørgsmål, men i det hele taget, om udviklingsbistanden i sin nuværende form havde nogen som helst form for positiv målbar effekt, eller om der er i virkeligheden var tale om negative konsekvenser for modtagerlandene. Argumentet har bl.a. lydt, at udviklingsbistand er ydmygende og skaber tiggere frem for produktivitet og udvikling.

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

En dansk journalist, Berit Holbek Jensen, fra Dagbladenes Bureau oplevede, hvordan flere mennesker hun mødte i Afrika ønskede at frigøre sig fra udviklingsbistanden i dens nuværende form. George Mwimaniwa, en lokal Røde Kors medarbejder fra Malawi, mener eksempelvis, at hjælpen skulle bruges på de stærke i samfundet og gives som bløde lån frem for almisser:

”I Afrika har vi et system med udvidede familier, som betyder, at dem, der har, hjælper dem, der ikke har. Derfor burde regeringen og donorerne rette støtten mod dem, der er stærke og kan lave noget, i stedet for at sprede den på så mange fattige som muligt”.

Desuden så Mwimaniwa helst, at priserne på livsnødvendige landbrugsforsyninger blev reduceret, så der kunne komme vækst hos de små producenter:

”Regeringen burde reducere priserne på gødning og såsæd til de små landbrug, så folk kunne komme i gang med at arbejde. I en landsby ville det betyde, at halvdel af familierne kunne klare sig bedre, og det ville den anden halvdel også få noget ud af”.

I Zambia, et land som Danmark har støttet i 40 år, mødte Berit Holbek Jensen, høvdingen Mwenda, med det borgerlige navn Ellie Kalichi. Hun har ansvar for mere end 100.000 mennesker i et land, der er fattigere i dag, end før udviklingsbistanden begyndte at flyde ind i landet:

”Før uafhængigheden bad vi aldrig om almisser. Nu er vi tiggere i stedet for producenter, og vi har det værre, end da vi blev befriet fra kolonistyr. De penge, I giver til udvikling, når aldrig ud til de fattigste”.

Den zambianske økonomiprofessor Oliver Saasa ser lige så opgivende på udviklingsbistanden:

”I ægte partnerskaber er man lige, men i Afrika opererer donorerne, som de selv ønsker, mens regeringerne høfligt sætter sig på bagsædet. Konsekvensen er desværre, at tingene ikke føres ud i praksis, og det skaber en ond cirkel, hvor hjælpen kommer til at underminere et i forvejen svagt regeringssystem”.

Dette negative syn på udviklingsbistandens konsekvenser modsiges af en række af de organisationer, som

formidler den danske udviklingsbistand. Og som argumenterer for, at hjælpen rent faktisk nytter og lokalt gør en forskel for en lang række mennesker. Tidligere udviklingsminister Ulla Tørnæs argumenterer:

”Dansk udviklingsbistand er karakteriseret ved det lange seje træk, hvor vi typisk samarbejder med de allerfattigste lande, og var der en universalløsning, så havde vi selvfølgelig brugt den”

Debatten er yderst kompleks og der findes et utal af synspunkter, samtidig med at der findes meget lidt fakta på området. Nedenunder findes flere udpluk af citater fra debatten, som den er foregået på avisernes sider gennem de sidste to år:

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

**Af Jakob Sorgenfri Kjær, artikel i Politiken, 13. jan 2008:
"Forskning skyder dansk ulandsbistand i sænk"**

" »[...] lektor Christian Bjørnskov, som har forsket i ulandsbistand på Handelshøjskolen i Århus. »Når vi snakker ulandspolitik herhjemme, handler det altid om, at vi skal give flere penge i ulandsbistand. Men vi bør i stedet snakke om at promovere fri handel, sikre folks rettigheder og fjerne toldbarrierer. Det er her, ulandene kan hjælpes - og ikke ved at give flere penge i form af ulandsbistand, der alligevel ikke har nogen gavnlige virkninger«, siger Christian Bjørnskov i en pressemeddelelse."

"Den nye formand for Folketingets Udenrigsudvalg, Gitte Seeberg fra Ny Alliance, ryster på hovedet over kritikken. Forskningen er for ensidig, fordi den udelukkende fokuserer på økonomi, mener hun. »Det er muligt, at udviklingsbistanden ikke skaber den store vækst. Men ulandsbistand handler jo om meget mere. Den handler

om at bygge nye veje, skaffe rent drikkevand og uddanne bønder i bedre at dyrke jorden [...] Det kan måske forekomme luftigt, men det er enormt vigtigt, at de vestlige donorlande fokuserer på udvikling af demokrati og menneskerettigheder. Det er vigtigt for at skabe en bæredygtig udvikling, så projekterne også står der om fem år«, siger Gitte Seeberg. Som eksempel giver hun, at den kraftigt stigende kinesiske investeringslyst på det afrikanske kontinent er baseret på rendyrket kapitalisme; modsat ulandsbistand fra Danmark og de andre EU-lande tager Kinas investeringer ikke ansvar for de fattige landes udvikling af demokrati og menneskerettigheder."

Af Jakob Sorgenfri Kjær, artikel bragt i Politiken, 14. januar 2008: "Forskere: Kritik af ulandsbistand er uvidenskabelig"

"Gammeldags, unuanceret og ødelæggende for debatten om ulandsbistanden. Så hård er kritikken af

økonomiprofessor Martin Paldam fra Aarhus Universitet. Han har konkluderet, at ulandsbistanden er uden gavnlige effekter for verdens fattigste lande. Den hårde dom over de næsten 14 milliarder bistandskroners forvaltning får nu flere af Martin Paldams kolleger til at kritisere ham for at drage en uvidenskabelig konklusion. »Konsekvensen er trukket længere ud, end den kan holde«, siger Lars Engberg-Pedersen, projektseniorforsker ved Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Hans kollega i DIIS, ph.d. og projektforsker Julie Koch, har i dag gennemgået forskningsresultaterne og supplerer: »Jeg anfægter konklusionen, der er udtryk for en gammeldags tilgang til udviklingspolitikken«."

"Men Lars Engberg-Pedersen finder forsøget på at trække en rød tråd mellem ulandsbistand og økonomisk vækst useriøs. Dertil er økonomisk vækst i svage stater for kompliceret en størrelse og ulandsbistand for lille, siger han. »Der er så umådeligt mange faktorer, der spiller ind på væksten – bl.a. naturkatastrofer og borgerkrig – så hvis ambitionen med ulandsbistand alene er at

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

skabe økonomisk vækst, er ambitionerne for store. I realiteten er ambitionen jo også at skabe de bedste forudsætninger for økonomisk vækst og desuden afhjælpe fattigdom og skabe bedre levebetingelser«

”Det er naivt at tro, at den gennemsnitlige ulandsbistand på 14 dollar per person i de fattige lande har en overordnet effekt på demokratiet. Langt flere aspekter spiller ind på demokratiudviklingen«, siger Julie Koch. Hun tilføjer, at udviklingsbistanden fordeles ud på mange indsatsområder og ikke alene opbygningen af demokrati.” [...]

Af Christian Bjørnskov, 21. januar 2008, Information. Fra artiklen: ”U-landsbistand er penge ud af vinduet”:

”40 års intensiv forskning i sammenhængen mellem økonomisk vækst, fattigdomsbekæmpelse og u-landsbistand giver på ingen måde grund til at glædes over de ekstra udgifter. [...] Den overordnede konklusion fra

den store mængde forskning på området er, at u-landsbistandens virkning på ulandes økonomiske udvikling er nul. Som den amerikanske økonom William Easterly har vist, har de rige landes samlede bistand siden 1960 på cirka 700 milliarder dollars ikke rykket de fattige lande nærmere vores velstand.”

”Bistandens bivirkninger er mange. Først og fremmest ved man, at større inflows af u-landsbistand har negativ indvirkning på landes konkurrenceevne. Dette sker enten ved at bistanden forårsager en højere valutakurs, så landets varer bliver dyrere i udlandet, og især hvis udlandet skulle føre en fastkurspolitik at den indenlandske inflation øges, hvilket har samme virkning. Når dette problem - den Hollandske Syge - er indtrådt, vil landets betalingsbalanceproblemer, der skyldes den svækkede konkurrenceevne, være et argument for at få mere u-landsbistand. Man kan således observere, at såkaldt ’bistandsafhængige’ u-lande som oftest har en relativt lille eksportsektor og omvendt en uforholdsmæssigt stor offentlig sektor, da u-landshjælpen effektivt ødelægger

en del af eksportgrundlaget.

For det andet har u-landsbistanden den stærkt uheldige bivirkning, at den svækker politikernes incitament til aktivt at føre ansvarlig økonomisk og social politik. Dette har sandsynligvis to årsager: 1) Politikere i u-lande ved, at hvis de vælger at ignorere et synligt problem, vil rige donorlande med stor sandsynlighed overtage problemet; og 2) jo større en del af de offentlige udgifter, der finansieres af u-landsbistand, jo færre behøver man finansiere ved skatter og afgifter. Den sidste årsag har den virkning i sig selv, at politikerne i u-lande ofte ikke er afhængige af befolkningens støtte som det er tilfældet i vestlige lande, da de kun i svag grad er afhængige af at den finansierer deres aktiviteter. På den baggrund er Verdensbankøkonomen Stephen Knacks resultater fra de senere år heller ikke overraskende. Knack dokumenterer, at jo mere u-landsbistand afrikanske lande får, jo mindre tilbøjelige bliver de til at gennemføre demokratiserende reformer og reformer af de ofte svage og politiske afhængige retsvæsener. Sagt på en anden måde

Intro til udviklingsbistand: Historie og nutid

peger omhyggelige studier på, at u-landsbistand holder demokratiet tilbage, på trods af at demokratifremme er et erklæret mål for de vestlige landes bistand.

Den værste af alle de negative bivirkninger blev dokumenteret i foråret af to Oxford-økonomer, der ikke blot viste den almindelige kendsgerning, at det i praksis er umuligt at kontrollere, hvilke aktiviteter udviklingsbistanden i sidste ende finansierer. Når en vestlig donor finansierer én sektor, frigør hjælpen nemlig regeringssressourcer, der kan bruges andre steder i samfundet. Og de to økonomer viste, at, i gennemsnit 11 procent af al udviklingsbistand siden 1960 på denne måde er gået til at betale ulandes militærudgifter. Man kan derfor på et solidt grundlag overveje, om vi gennem vores gode intentioner har været med til at forlænge Afrikas mange blodige konflikter.”

Fra Danidas hjemmeside:

”[...] efterhånden som dansk bistand i højere grad gives som bidrag til fælles programmer, skal vi vænne os til, at

det bliver vanskeligere at pege på umiddelbare resultater af specielt den danske bistand. Til gengæld er der gode udsigter til, at den langsigtede virkning bliver større.”

”I de enkelte udviklingslande udgør landenes nationale mål for fattigdomsbekæmpelse de overordnede mål for den danske bistand og er en indikator på, om udviklingen i landet går i den rigtige retning. Billedet kompliceres dog af, at eksterne faktorer som konflikter og uroligheder eller f.eks. hiv/aids kan betyde, at udviklingen går i den forkerte retning.”

”Danmark yder direkte støtte til demokratisering, menneskerettigheder og god regeringsførelse i samtlige 16 program-samarbejdslande og i en række andre udviklingslande. De danske indsatser spænder vidt: Støtte til forberedelse og afvikling af valg, til parlamenter, ombudsmandsinstitutioner, fri presse, forbedringer af retsvæsen og meget mere. [...] Hertil viste en gennemgang i 2008, at hensynet til menneskerettigheder og demokrati er velintegreret i ca. en tredjedel af de

danske programmer inden for andre sektorer.”

Læs mere:

- Udenrigsministeriet hjemmeside (Danida): <http://www.um.dk>
- Om debatten: politiken.dk, information.dk m.fl.
- Idealer og realiteter - Dansk udviklingspolitik historie 1945-2005. Af Christian Friis Bach, Thorsten Borring Olesen, Sune Kaur-Pedersen og Jan Pedersen, Gyldendal
- OECDs hjemmeside: oecd.org

Arbejdsspørgsmål:

- Diskuter spørgsmålene i foregående afsnit. Brug evt. argumenter fra de forskellige citater.
- Find eksempler i Rødt og grønt på situationer, hvor udviklingsbistanden slår fejl. Kunne man gøre noget anderledes?
- Bidrager et teaterstykke som Rødt og grønt til den politiske debat? Kan man bruge en forestilling, der tematiserer et emne som udviklingsbistand til noget? Hvorfor

Rødt og grønt

Iscenesættelsen

I det følgende skal vi se nærmere på den aktuelle iscenesættelse og kræfterne bag. En iscenesættelse af et manuskript er samtidig en tolkning af manuskriptet, og derfor vil forskellige iscenesættelser af den samme tekst altid være vidt forskellige. Det er en del af dramatikerens lod – de skriver teksten, men de er ikke herre over, hvordan instruktøren, skuespillerne, scenografen, og alle de andre medvirkende samt ikke mindst publikum tolker teksten. Teatret og dets ledelse er heller ikke herre over, hvordan forestillingen kommer til at tage sig ud, men kan forsøge at styre processen i valget af instruktør, scenograf, skuespillere m.v. Faktisk er der ingen der ved helt præcis, hvordan forestillingen bliver, før på premieredagen, når tæppet går for de spændt ventende i salen. Teater bliver først til i mødet med publikum.

Instruktøren har ansvaret for den kunstneriske proces, og det er hans ansvar, at scenografi, lyd, lys, tekst og skuespil går op i en højere enhed og bliver til en god forestilling. Men instruktøren arbejder sammen med en

række kunstnere og teknikere, der har hver deres speciale, og som også sætter deres personlige aftryk på forestillingen. Skuespillerne tolker deres roller, lysteknikeren giver sit bud på en lyssætning osv. Scenografen sætter også i høj grad sit aftryk på forestillingen. Scenografien bliver til i en idéudvikling mellem scenograf og instruktør. Men scenografen har ofte et stort råderum til at beslutte, hvordan han/hun vil formidle instruktørens ønsker kunstnerisk og praktisk.

Instruktører og scenografer bliver i Danmark som regel uddannet fra Statens Teaterskole, der tilbyder uddannelser for skuespillere, instruktører, scenografer, regissører, produktionsledere, lyd- og lysteknikere, moderne dansere, koreografer og danseformidlere samt efteruddannelse til professionelle scenekunstnere. Hovedparten af uddannelserne tager fire år og optager kun et begrænset antal elever per år, for instruktions- scenografiliens vedkommende optages 2 elever om året.

Arbejdsspørgsmål

- En dramatiker kan ikke selv bestemme, hvordan en iscenesættelse af deres manuskript kommer til at tage sig ud. Er det en fordel eller en ulempe? Diskuter
- 'Teater bliver først til i mødet med publikum'. Er det rigtigt? Er teater stadigvæk teater, hvis de spilles uden publikum? Diskuter.

Rødt og grønt

Scenografien

Palle Steen Christensen (f.1976) er scenografen, der har skabt rummet, hvor i Rødt og grønt udspiller sig på Aarhus Teater. Palle Steen Christensen er uddannet fra Statens Teaterskoles scenografilinje i 2003, og udfører scenografiopgaver til teater, film og tv. Han har lavet en række opgaver for bl.a. Det kongelige Teater, Aarhus Teater, Odense Teater, Aalborg Teater og flere af landets mindre scener. Han har ligeledes lavet scenografi til film og tv, herunder flere musikvideoer.

Her fortæller Palle Steen Christensen om sine tanker bag scenografien til Rødt og grønt:

”Helt konkret er scenografien mødet mellem en lille, dekadent danskerkoloni og dens omgivelser, en borgerkrigsramt verden. Målet har ikke været at skabe en kopi af Nepal, hvor forestillingen ellers primært foregår, men at skabe den omstændighed der skærper situationen mest i teksten: at borgerkrigen står lige for døren og nødhjælpsarbejderne stadig bare spiller tennis og

dyrker deres forhold til hinanden. Nepal er dermed kun decideret til stede i rekvisitter og kostumer, og ikke så meget i rummet. Det er i teorien fuldstændigt ligegyldigt at forestillingen foregår i Nepal - det kunne lige så godt være Sudan eller Haiti.

Så væggene i rummet består af presenninger og stof fra den universelle nødhjælpslejr, så forhutlet og beskidt som det kan se ud. En verden af elendighed. Og i midten knejser danskerkolonien med den pæne græsplæne og et par hjemmevante møbler, let blandet med et par lokale antikviteter og kunstgenstande. Temmelig arrogant.

Og så har rummet måske et meget simpelt svar på hvorfor teksten hedder Rødt og grønt?”

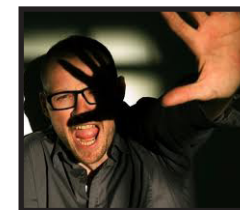

Arbejdsspørgsmål:

- Beskriv scenografien med dine egne ord. Hvilke ting lægger du mest mærke til og hvorfor?
- Hvordan bruges lyset i forestillingen? Giv eksempler på et eller flere steder, hvor lyssætningen er med til at skabe en stemning eller ændre rummet.
- Passer scenografien til handlingen i stykket? Er der noget du ville have gjort anderledes og hvorfor?
- Giv et bud på en ny scenografi til stykket. Brug i jeres planlægning evt. en drejescene eller inddrag de dele af salen, hvor publikum sidder.
- Scenografen argumenterer for, at man i scenografien kan finde svar på, hvorfor stykket hedder Rødt og grønt. Hvordan det? Har I andre bud på, hvorfor stykket hedder, som det gør?

Rødt og grønt

Interview med instruktør Anders Lundorph

Anders Lundorph (f.1975) er uddannet sceneinstruktør i England, men har haft sine væsentligste instruktionsopgaver i hjemlandet Danmark. Lundorph har arbejdet landet over og har instrueret på bl.a. Skuespilshuset, Cafeteatret, Husets Teater og Mungo Park Kolding. Han er desuden en erfaren radiodramatisk instruktør, der har løst opgaver for både DR og svensk radio. Aarhus Teater har Anders Lundorph gæstet tre gange tidligere: i 2008, da han instruerede Skuespillerskolens præsentationsforestilling *Loveplay* og senere på året, da han iscenesatte Astrid Saalbachs monolog *Pietà*. I 2009 var Lundorph tilbage på Aarhus Teater, da han instruerede Jokum Rohdes evolutionsgyser *Darwins Testamente*.

Det er nu anden gang, du skal iscenesætte et stykke af Astrid Saalbach. Hvordan opfatter du hendes dramatik? Jeg opfatter hendes dramatik som en slags overdrevet realisme. Det har bund i klare og meget virkelighedsnære situationer, men er drevet ud i det ekstreme – både i figurerne og i fortællingen. Det er spændende, fordi hun

altid interesserer sig for nutidige, menneskelige problemer. Altså hvordan vi forholder os til vores omverden, men på en løftet dramatisk måde.

Hvorfor sagde du ja til at instruere forestillingen?

Fordi jeg synes, at stykket er godt! Og fordi, jeg mener, at jeg kan få en god forestilling ud af det.

Hvad er i dine øjne det vigtigste emne i Rødt og grønt - og hvorfor?

Det vigtigste emne er for mig diskussionen af "ulandsbistand". Gør vi noget godt for ulandene og for dem, vi sender ud for at hjælpe? Kan man være neutral – eller ligefrem ubetinget god – når man blander sig? Det er diskussionen af den gode handling – af hjælp. Samtidig er det scenisk mest interessante selvfølgelig, hvordan figurerne skal agere i en umulig situation. De er der for at hjælpe, men kan ikke rigtig gøre noget – for de må jo ikke blande sig! Boal sagde: Solidaritet er at dele vilkår med dem, man er solidarisk med.

Der er byttet rundt på kronologien i stykket. Hvilken betydning får det for iscenesættelsen, at scenerne forløber i 'forkert' rækkefølge? Ville du have foretrukket en kronologisk opbygning?

Hvis stykket havde været fortalt kronologisk, havde det været meget kedeligt, tror jeg. For det er ikke en særlig kompleks handling. Ved at bytte rundt på scenerne lærer vi personer at kende på en fragmenteret måde – lige som vi lærer folk at kende i virkeligheden. Vi lærer lidt om hinanden hist og pist. Ikke kronologisk. Det er et uorganiseret æskesystem. Desuden får stykket en dejlig dramatisk ironi, fordi vi kender fremtiden, før figurerne på scenen gør. Vi ved f.eks., hvordan det hele ender før dem. Det giver en bittersød fornemmelse. Det er helt sikkert, at den konstruerede, ukronologiske form, må være en væsentlig del af iscenesættelsen. Teaterelementet må kunne ses. Konstruktionen skal være tydelig. Vi bryder f.eks. fiktionen i skiftene. Skuespillere klæder om på scenen osv. Det giver os i det hele taget lov til at være lidt mere kunstige og legende i spillestilen, fordi

Interview med instruktør Anders Lundorph

vi en gang for alle har skrottet illusionen om, at det på scenen er virkelighed. Det giver frihed.

Der er to spor i stykket: Et der handler om ulandsbistand og forholdet mellem de vestlige lande og udviklingslandene. Et andet spor handler om fem mennesker, deres idealer, ensomhed og kamp for at klare sig. Hvor er dit fokus som instruktør af forestillingen?

På menneskene. Man kan ikke fortælle om temaer eller overordnede, politiske tanker på en scene. Det kan hurtigt blive snik-snakke. Man kan kun fortælle om mennesker, der handler og agerer inden for nogle rammer. De prøver at få deres viljer igennem påvirket af nogle politiske og samfundsmæssige rammer. Men vi vil altid helst høre fortællingen om mennesket. Resultatet af dette kan så sige noget om, hvordan vores samfund hænger sammen, men på scenen er kun menneskene interessante.

Astrid Saalbach stiller sig med Rødt og grønt særdeles kritisk overfor den måde, den danske ulandsbistand forvaltes på. Er du enig i stykkets politiske udsagn?

Det har jeg ikke forudsætninger for at svare på... Men jeg er enig i, at vi hele tiden skal diskutere, hvad vores hjælp egentlig gør.

Er Rødt og grønt politisk teater?

Alt teater er politisk, idet det handler om vores samfund og os, men Rødt og grønt er måske mere direkte politisk end meget andet.

Hvad er din holdning til teater, der bygger på eksplicit politiske udsagn?

Teater er vel bedst, hvis det har noget på hjerte. Noget det vil, og det har Rødt og grønt. Hvis stykket samtidig har en god fortælling i sig. Det er ikke nok, at det bare har et politisk udsagn, men hvis det har mod til at sige noget vigtigt, uden at pakke det for meget ind eller liste om den varme grød, så fint for mig.

Hvorfor har du valgt at blive instruktør?

Fordi jeg interesserer mig for fortællinger! I alle former. Jeg synes, at det er interessant at få lov til at eksperimentere med livet, med mennesker og følelser, uden at de får konsekvenser i det virkelige liv. Det er på en måde livets laboratorium.

Hvad kræves der af en teaterinstruktør?

Stamina. Det kræver utrolig megen tid og energi. Og så kræver det en næsten syg interesse for teater.

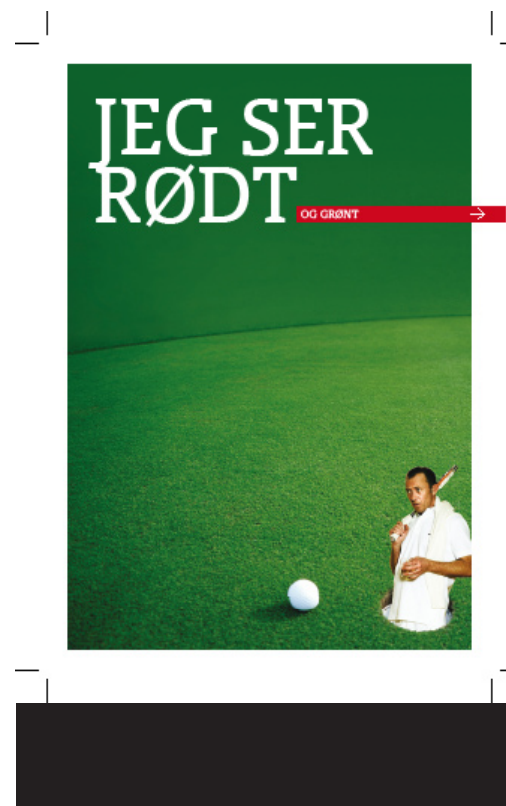
Hvordan forbereder du dig på at skulle instruere en forestilling?

Det er meget forskelligt, men jeg læser stykket hver dag i hele arbejdsperioden, for at kende det super godt. På den måde kommer utrolig mange ideer og tanker til mig, uden at jeg gør noget for det, fordi stykket hele tiden ligger i hjernen på mig. Desuden forsker jeg lidt i stykkets emne. I dette tilfælde ved at snakke med Astrid, læse om ulandsbistand, undersøge debatten om ulandsbistand...

Interview med instruktør Anders Lundorph

Beskriv en almindelig prøvedag

Vi følger en prøveplan, som jeg har lavet for dagen. Vi har typisk en til halvanden time til en scene på ca. 7 sider. Vi begynder med at spille scenen igennem for at se, hvad vi har, og hvad problemerne er. Derefter går vi i detaljer med aftaler om, hvorfor figurene handler, som de gør. Typisk i formen: Han vil overbevise hende om, at han er uskyldig! Han vil have hende til at rejse væk med sig! Formulere i aktive handlinger. Så undersøger vi modstanden. Hvorfor kan de ikke flygte osv. Det er denne dynamik, der skaber liv på scenen. Alt dette afprøves på scenen. Vi snakker ikke så meget, vi afprøver. Desuden snakker vi om, hvordan figuren er! For det har konsekvenser for, hvordan han handler, og hvordan han opfører sig. Hvis han vil have hende til at flygte med sig, gør han det så ved at tigge, ved at true, ved at forføre. Alle disse taktikker kan rumme den samme handling, men i forskellige udtryk. Derefter spiller vi scenen igen for at se, hvor vi nu er. Således kan vi også se på scenen. rytme og stil osv.

Rødt og grønt

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Scene 2 (9)

Petras hjem, en stor gammel villa i Kathmandu.

Tegn på opbrud. Skabe og skuffer lukket op og trukket ud. Halvt fyldte sorte plastiksække. Et sted ligger en stor, dyrt udseende taske med mapper og papirer væltende ud. Et andet står en helt ny rygsæk. Petra er ved at sortere og smide ud. Morten og Kristine ser på.

Petra:

Er der noget I vil have? Så tag... ellers bliver det sat ud. Så kan de fattige sælge det... bruge møblerne som brænde... bøjerne til at tænde op med.

Morten:

Petra, vent... du har tid!

Petra:

Ikke en time længere end nødvendigt vil jeg... prøver at få plads på et fly i morgen.

Kristine:

Hvorhen?

Petra:

Bangkok, eller Delhi, i første omgang.

Kristine:

Der har du venner?

Petra:

Venner?

Kristine:

Jeg troede, du havde... alle vegne.

Petra:

Før... nu ved jeg ikke. Jeg hader ham... har lyst til at brænde det hele af. Lave et kæmpe bål!

Morten:

Tag det roligt, for en gangs skyld!

Petra:

Jeg har mistet mit job! Ikke et hvilket som helst... det bedste jeg har haft... som jeg har drømt om fra jeg begyndte... på grund af ham; et nul, en opblæst nar!

Morten:

Du gik bag hans ryg!

Petra:

Han tvang mig... ville ikke høre, ikke se... tag det væk, sagde han, få det til at forsvinde; jeg er ligeglad med hvordan...

Morten:

For din egen skyld! For at redde dig... det hele, men du ville ikke...

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Petra:

Pengene går i de forkerte lommer, fortæller man... samlet ind af børn derhjemme, til børn her... var ikke let at opklare... jeg troede han ville blive glad, måske ligefrem stolt af mig!

Kristine:

Du finder noget andet, du er dygtig!

Petra:

Fatter du det ikke? Når man er færdig her, er man færdig alle steder... i hele systemet. Når man er blevet stemplet som illoyal... kritisk, det må man gerne være, det er han selv; men indenfor visse rammer. Går man udover dem, er det slut... så er der ingen, der tør røre én.

Kristine:

Så udenfor systemet? Det er også det rigtigste, siger du; at dele vilkår med dem man skal hjælpe.

Petra:

Kunne du tænke dig det?

Kristine:

Nej... men jeg er heller ikke modig. Gør det, vi vil være stolte af dig!

Petra:

Du aner ikke hvad du taler om. Du med din elastik... ville ikke overleve fem minutter derude! Ligge og kalde på din mor. Pisse i bukserne!

Morten:

Petra...

Petra:

Beskytter du hende? Skal det nu være jer to? Kan du huske, hvad du kaldte hende? Blåøjjet? Langsomt opfattende?

Kristine:

Gjorde du?

Morten:

Nej... jo, måske én gang, før jeg lærte dig at kende. Jeg mente det ikke, det var dumt. Lad os nu stoppe.

Kristine:

Hvorfor? Hvad betyder det? Når jeg er rejst, har I glemt mig. Og omvendt. Vi kan ligeså godt få sandheden på bordet.

Morten:

Du med din sandhed.

Petra:

Den kan du ikke lide... vil hellere lade folk dø!

Morten:

Hvad taler du om?

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Petra:

Drikke forgiftet vand... hvis det slipper ud, og det gør det...

Morten:

Er det en trussel? Fortæl... gå til pressen, hvem som helst... vil ikke ændre noget... alle ved hvordan det er!

Petra:

Løgn det hele... gennemråddent!

Kristine:

Du har selv været en del af det! Levet fedt, til i dag!

Morten:

Jeg forstår godt du er vred.

Petra:

Jeg skulle have holdt min mund... været ligeglad, som alle andre... så havde jeg haft mit arbejde endnu... mit

hjem, mit liv!

Morten:

Du fik en chance.

Petra:

Jeg går ikke på kompromis... bøjer ikke nakken! Hvorfor kommer I her? Hvad vil I? I skal ikke have ondt af mig; jeg glæder mig til at komme væk herfra... ikke noget jeg vil savne... ikke nogen! Jeg beklager, jeg har travlt... skal rydde bulen. (lukker et skab op) Duge... vil du have nogen?

Kristine:

Nej, tak.

Petra:

Ikke noget du mangler? (lukker endnu et skab op) Servietter? Bestik? Porcelæn? Bare tag...

Kristine:

(ryster på hovedet)

Petra:

Det er måske ikke fint nok?

Kristine:

Jo, jo.

Petra:

(tager en lille figur) Budha... ham beholder jeg. Tyk og rund... elfenben, hvis de ikke har snydt mig. Griner ad det hele, det kan jeg lide! (ruller et tæppe sammen. Til Morten) Her, tag det... du sagde engang det var smukt. Gammelt tror jeg det er... klassisk motiv... fuglene, de stærke farver...

Morten:

Behold det selv.

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Petra:

Umuligt... slut med at eje mere, end jeg selv kan bære. En lettelse næsten... tag det nu; jeg vil gerne have det ligger hos dig. At du tænker på mig, når du ser på det.

Morten:

Nej, tak.

Petra:

I vil ikke have noget, der har været mit? Tror I det bringer ulykke? Jeg håber der bliver jordskælv... det store! At I må blive levende begravet!

Kristine:

Jordskælv? Siger man det?

Morten:

Du er træt, har været hårdt... trænger til at sove, og spise... kan ikke rejse i den tilstand.

Petra:

Åh... bekymret, hvor? Man tror det er omsorg... passer dig fint at slippe af med mig. Jeg er besværlig... har for høje idealer... I er her kun for jeres egen skyld!

Morten:

Du er her for deres? De fattiges bedste ven?

Petra:

Spiller tennis med ham, fy for helvede! Ligeså korrump!

Kristine:

Hold op... hold op, det er for sørgeligt!

Petra:

Du... pæn pige.

Kristine:

Hvar'?

Petra:

Skal nok gøre karriere... forstår at fedte for de rigtige.

Kristine:

Mig?

Petra:

Allerede vænnet dig til at have tjenestefolk... snart ikke i stand til at tørre dig selv i røven.

Kristine:

Du skulle snakke... jeg skammer mig, når vi går rundt... du taler ned til folk... presser dem i pris. Er stolt når du får noget billigt! Koster med skrædderen... forlanger han skal tage dit først, selvom du ved han får problemer...

Petra:

Du skal ikke... møgkælling!

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Kristine:

Fører dig frem! Elsker at lade dig opvarte... komme de dyre steder!

Petra:

Lede so!

Kristine:

Dig har jeg beundret! Set op til!

(Petra slår ud efter Kristine. Kommer til at ramme en vase, der falder ned, og bliver knust. Tjenestepigen ind for at feje op)

Morten:

Stop... begge to!

Petra:

Gårdvagten, uha! Den store mægler! Kvinder for fred!

Morten:

Hvad går der af jer? Det er en galeanstalt... man bliver vanvittig. Måske skulle vi se at komme væk alle tre?

(Petra græder)

Kristine:

Petra... du må ikke...

Petra:

(kaster sig i armene på tjenestepigen) Ashmina... help me... I am so tired... kan ikke mere... I love you. Put your arms around me... you are like a mother to me... the only one I will miss. Do I mean anything to you? Do I?

Tjenestepigen:

(nikker. Stryger hende over håret)

Petra:

Remember me, will you?

Tjenestepigen:

(nikker)

Petra:

Promise?

Tjenestepigen:

(Nikker)

Petra:

I want to give you this ring... (tager sin ring af)

Morten:

Du må ikke... Petra, det er en formue!

Kristine:

Alt hvad du har. Din sikkerhed... du kan blive syg!

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

Petra:

Kan hun også. Hvad er forskellen? (sætter ringen på tjenestepigens finger) Think of me... giv nogle af dine guder lidt farvet pulver? Bed dem om at holde hånden over mig?

Tjenestepigen:

(Nikker. Pakker skårene sammen, og forsvinder)

Kristine:

Du kunne også tage hjem.

Petra:

Du mener det flade, triste land vi kommer fra, hvor himlen og asfalten som regel har samme farve?

Kristine:

Min yndlings... indeholder alle andre!

Petra:

Befolket med idioter, der går rundt og tror de er noget.

Grådige... bange for at miste... for alt hvad der er anderledes.

Kristine:

Det er ikke så slemt mere, du har ikke været der længe!

Petra:

Jeg ville ikke kunne trække vejret... der er for småt. Ingen der kan noget. Ingen rigtig store!

Kristine:

Jo, der er.

Petra:

Hvem?

Kristine:

Mange.

Petra:

Nævn dem... bare én, der virkelig har format? Som man kan være stolt af. Som de kender i udlandet? Kom nu.

Kristine:

Jeg tænker... skal det være nulevende? Pludselig kan jeg ikke...

Petra:

Fordi der ikke er nogen. Middelmådige hele bundtet... ingen ånd, ingen stil! Alle skal være lige, ingen må rage op! Hvis de gør, bliver de kanøflet! Ingen der læser...

Morten:

Du med din ånd... dine fine manerer! Det du kalder stil... boghandlere der har åbent om natten!

Petra:

Ingen passion! Mændene ikke til noget i en seng... ved ikke hvordan man behandler en kvinde! Jeg ville aldrig

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

gifte mig med én derfra.

Morten:

Er der nogen der har spurgt? Én der ikke er løbet skrigende væk?

Petra:

Det værste er børnene... dovne, sløve, pakket ind i vat... ved ingenting, kan ingenting, fordi der ikke er nogen, der tør stille krav til dem! Også lige meget... når de bliver voksne vil der være byttet rundt... ikke længere os, der er ovenpå, men de andre... deres børn vil gerne lære!

Morten:

Kunne du lide... tror du de vil gøre det på en anden måde? Give os mere? Være mere retfærdige? Sådan man siger, når man ikke har noget at miste... ønsker alt skal forsvinde med én selv.

Petra:

Se på dine egne! Uopdragne, forkælede... ude af stand til at snøre deres egne sko!

Morten:

De er små!

Petra:

Holde på en gaffel! Tage hensyn!

Morten:

Du er jaloux... der må kun være ét barn, og det er dig... du vil have det de får: opmærksomhed og omsorg... kærlighed... alt det du har manglet.

Petra:

Man burde nedlægge det land! Erklære det for en misforståelse! Trække det ud i lokummet, og glemme det har eksisteret!

Morten:

Du hader dig selv, og derfor må du også hade alle andre!

Petra:

Jeg advarer dig... har oplysninger! Kan ødelægge din karriere.

Kristine:

Morten har gjort alt!

Morten:

Jeg skal nok selv.

Kristine:

Talt med Manne!

Morten:

Bland dig udenom... (Til Petra) Du tror du er anderledes... dine motiver mere ædle. Dit forhold til dine tjenestefolk mere jævnyrdigt... I er en slags kammer-

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

ater? Én stor familie? Men de er her kun af én grund... griner ad dig... hader når du vil omfavne dem... rør ved dem. Foragter dig, fordi du ikke kan holde afstand. Ikke har nogen værdighed!

Kristine:

Du siger du har lært deres sprog, men de forstår dig ikke! Lader bare som om, for ikke at fornærme dig.

Petra:

(kalder) Ashmina? (højere) Ashmina, hurry!

Kristine:

Jeg håber ikke, jeg bliver som jer.

(tjenestepigen kommer ind)

Petra:

I want my ring.

Morten:

Kan du ikke! Du har selv foræret hende den!

Petra:

Og hvad så? Nu vil jeg have den igen. Bliver du bange? Som du plejer, når noget er alvor... når du ikke kan vende ryggen til. Give me my ring... do you hear? I want it back.

Morten:

Giv hende noget andet.

Petra:

Jeg har ikke andet... skylder hende ikke noget. Det er min ring, og jeg vil have den tilbage. Du har ret, det var en misforståelse, som så meget andet; jeg betyder ikke noget for hende... ikke for nogen, det bilder jeg mig heller ikke ind... se hendes øjne, hvor kolde de er... beregnende... where is it, you lousy little? Show it to me? Have you already sold it? I call the police... will send you

to jail...(tager fat i tjenestepigens hånd)

Tjenestepigen:

(skriger)

Morten:

Du brækker hendes finger!

Petra:

Så kan hun samarbejde... du er blevet for tyk Ashmina, den kan ikke komme af, jeg er nødt til at vride... har spist for meget af min mad. (får ringen af) Endelig! (sætter den på sin egen finger) It is mine... you don't deserve it.

(Tjenestepigen græder. Vil løbe ud)

Morten:

Vent... (tager sin tegnebog op, tager nogle sedler ud)

Ashmina, wait... take this.

Tekstuddrag fra Rødt og grønt

(Tjenestepigen tager imod pengene, og skynder sig ud)

Petra:

Giver du hende? Betaler for mig? Hvor smukt! Altid den der redder situationen... sørger for alle er glade, men hvad er du selv? Du tror du skal overtage hans job... men det kræver mod, og det har du ikke. Du er svag...

Morten:

Jeg ved det.

Petra:

En underhund...

Morten:

Petra...

Petra:

Ingen nosser!

(Kristine græder)

Petra:

Græder du? Hvorfor? Det er mig, der skal ud... I kan blive... med jeres privilegier. Forsvind... kan I ikke høre? Hvad venter I på? Det er mit hus lidt endnu... mig der bestemmer... skrid... og tag tudeprinsessen med! (råber efter dem) Hils ham, det svin... sig jeg forbander ham!

.....

Arbejdsspørgsmål:

- Udpeg tre personer til at spille rollerne som Petra, Kristine og Morten. Spil scenen foran resten af holdet.
- Scenen er nummer to i forestillingen, men kronologisk set er den en af de sidste scener. Hvilke informationer får man i scenen om personerne, og hvad der er gået forud?
- Hvilken effekt har det, at man allerede så tidligt i stykket ser dette opgør? Hvad betyder det for resten af stykket?
- Er der nogen af figurerne I får særligt sympati med, eller som kan kaldes en hovedperson? Hvorfor? Hvorfor ikke? Diskuter.
- Beskriv forholdet mellem Petra og hendes tjenestepige og de andres reaktioner på scenen med ringen. Hvad siger det om de tre danskeres syn på nepalesere?

SÆSON 2010/11

AARHUS TEATER TILBUD TIL GYMNASIER

- **5 forestillinger - kun 75 kr. pr. billet** (mandag - torsdag): Rødt og Grønt / Fanny og Alexander / Romeo og Julie / Mens vi venter på Godot / Tartuffe
- **Kursus for gymnasielærere 30. november** i forbindelse med Christian Lollikes opsætning af Romeo og Julie - med Bettina Heltberg, Erik A. Nielsen og Anne Middelboe Christensen.
- **Gratis undervisningsmaterialer** til Rødt og Grønt, Fanny og Alexander og Romeo og Julie - downloades på <http://www.aarhusteater.dk/undervisning.asp>
- **Foredragsrække:** "Filmklassikere på på scenen og teaterklassikere på film" - foredragsrække ved dramaturg Janicke Branth og diverse instruktører. Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitetet i Århus
- **Få besøg af en skuespiller fra Aarhus Teater.** Hvordan arbejder en skuespiller? Hvordan laver man en forestilling? Hvad handler forestillingen om?
- **Diverse her-og-nu-arrangementer i Aarhus Teater Ekstra-regi** (fx åbne prøver ...)

Læs meget mere på <http://www.aarhusteater.dk/gymnasier.asp>

